

Juli 1949 Inhoud:

Met de camera aan zee

Vreemde elementen in onze flora (I)

Romantiek op de Veluwe

Op het Vogeleiland (III)

Julidagen op de Veluwe III (slot)

H. G. Holtman

A. J. de Boer

G. Hofenk

Simon de Waard

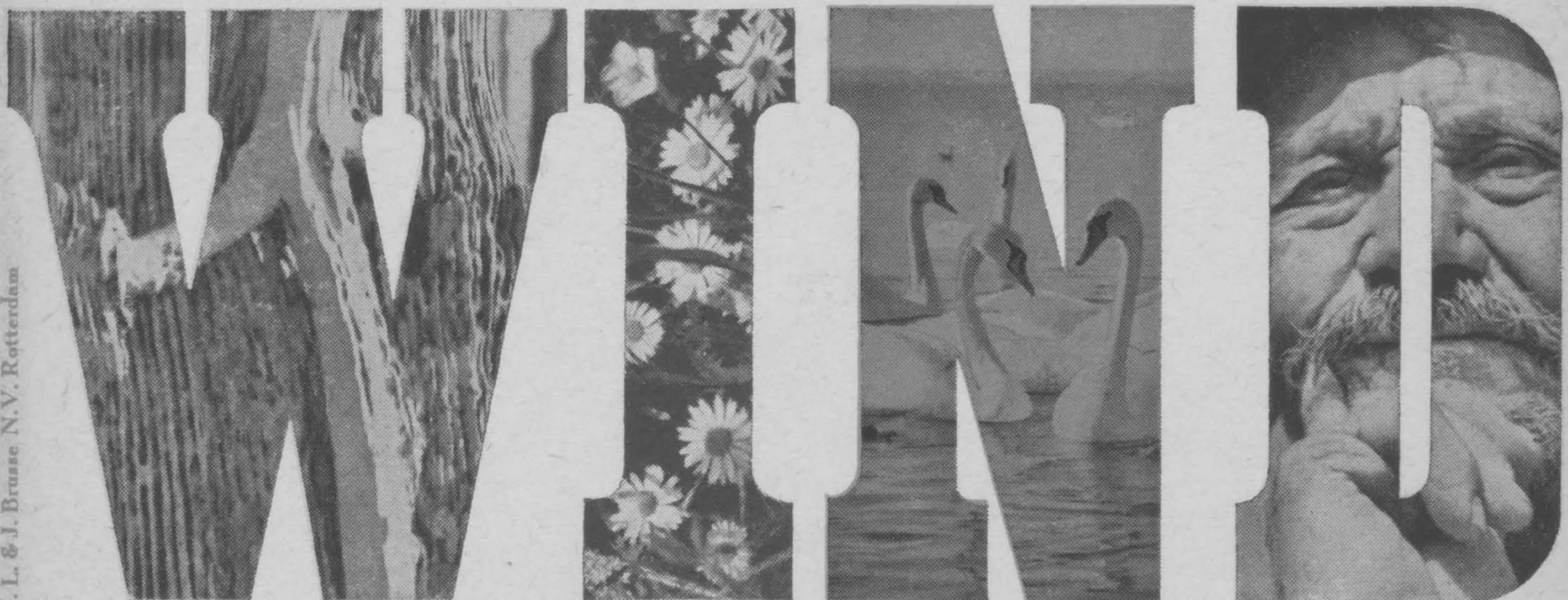
Rinke Tolman

12de jaargang no. 2

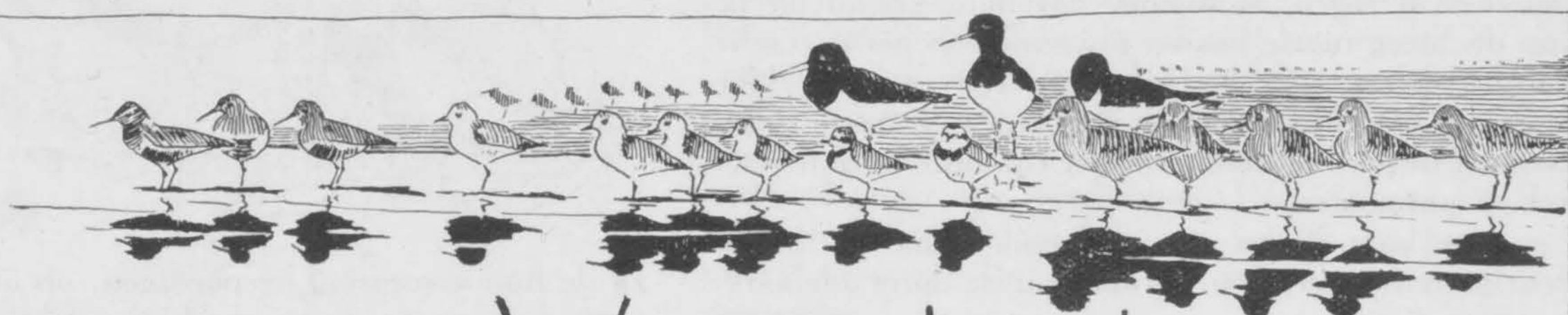
in

en

Op het

Vogeleiland III

door Simon de Waard

*Met foto's van de schrijver
en tekening van Anton van den Oord*

Wanneer u, van het Noorden komend, de Dijk volgt tot even voorbij de Middenschans, een duingroep, waarin een aantal onder zand bedolven bunkers liggen, ziet u links over lage, dicht met struikgewas bedekte duintjes heen in de verte het akkergebied van de Nieuwe Polder; naar rechts heeft u het uitzicht op een fraai groene vlakte: de Kempfanenwei. In het Westen, dus naar zee toe, wordt de Kempfanenwei begrensd door een aaneengesloten rij prachtige stuifduinen. Op de kaart van de Beer worden deze zandbergen aangeduid met de naam Stuifdijk, een aanwijzing, dat dit gebied niet geheel op natuurlijke wijze is ontstaan. Vroeger lagen hier enkele losse duingroepjes, die men enkele jaren voor de oorlog door grote rietschermen met elkaar heeft verbonden, waardoor, dank zij het door de westwinden rijkelijk aangevoerde zand, een steeds in hoogte toenemende wal ontstond. Weer en wind hebben er reeds lang de strenge lijnen van vervaagd en de helm, die nergens op de Beer zo rijkelijk groeit en bloeit als hier, bedekt de toppen en randen en ook de hellingen aan de landzijde met een schitterend lichtgroen kleed van wuivende halmen. Ja, het is daar nu een prachtig gebied en het is eigenlijk alleen maar de naam, die nog altijd de herinnering aan de menselijke invloed op het ontstaan levendig houdt. Als ik het dan ook voor het zeggen had, zou ik de tegenwoordige, officiële naam vervangen door een andere, een minder prozaïsche, en er dan gelijk de naam van de vogels aan willen verbinden, die zich hier in de oorlogsjaren zijn komen vestigen, dus: Zilvermeeuwenduinen of, korter en beter: Meeuwenduinen.

Naast de in de loop der jaren tot duizenden paren uitgedijde kokmeeuwenkolonies en de steeds constant gebleven vestiging van slechts enkele stormmeeuwenpaartjes kan de Beer tegenwoordig dus ook bogen op het bezit van een zilvermeeuwenkolonie en wel

van naar schatting 200 paren.* Deze toeneming van meeuwen op de Beer mogen we gerust een aanwinst van bedenkelijke aard noemen. Van andere broedterreinen is genoeg bekend over de slachtingen, die vooral de zilvermeeuwen daar onder de andere vogels aanrichten, dat een streng uitgevoerde beperking van hun aantal, o.a. te bereiken door het rapen of — wat nog doeltreffender is — het schudden van de eieren, in de komende jaren beslist aan te raden is. Het is heel jammer, dat de zilvers zich zo „misdragen” op de broedterreinen, want voor de rest is de vestiging van deze prachtige vogels stellig toe te juichen. Wat een verukkelijk beeld, als ze alleen of paarsgewijs tussen de wuivende helm op de toppen en randen der stuifduinen tronen of in machtige vlucht, onder schallend geroep, boven de broedplaats kringen! En zo ge nog eens in de gelegenheid zoudt komen om van de schuilhut uit hun intiem familieleven gade te slaan en de tedere zorgen te aanschouwen, waarmee ze hun kleine jongen omringen, dan zoudt ge er waarschijnlijk, evenals ik, gemakkelijk toe komen hun wandaden op andere tijden te vergeten!

Voor mijn opnamen had ik reeds een prachtig nest met drie eieren uitgezocht, dat erg gunstig op een uitlopende richel van een machtig duin lag, maar veranderde van idee, toen ik bij het halen van de schuilhut op een nest stootte, dat twee jongen en een aangepikt ei bevatte. Voor zilvermeeuwen was het wel een heel merkwaardige plaats, die de vogels voor hun nest hadden gekozen; het lag namelijk midden op een kale schelpvlakte aan de strandzijde

*) Van den Oord zag op Juli '48 tussen de rondvliegende alarmerende zilvers twee Skandinaafse kleine mantelmeeuwen. Naar alle waarschijnlijkheid waren dit overzomerende vogels. Dat deze vogelsoort hier tot broeden zou komen, is bijna niet aan te nemen.

van de duinen, die er in een grote boog omheen lagen. Van den Oord, die meegegaan was, hielp de schuilhut opzetten. Dat was spoedig gebeurd en zodra ik me geïnstalleerd had, vertrok hij. In de uren, dat ik bij de zilvermeeuwen wilde blijven, zou hij gaan kijken of er een nest te vinden was van de lachsterns, die ik reeds verschillende malen in een bepaalde omgeving had opgemerkt, één maal zelfs drie volwassen vogels bij elkaar.

Het was een warme, windstille dag en reeds wat bezweet geraakt door het gesjouw met m'n spullen en met het vooruitzicht zoveel uren in de bekrompen ruimte van de schuilhut te moeten doorbrengen, benijdde ik m'n vriend niet weinig, die slechts met kijker en schetsboek tot „last”, de wijde, luchtige strandvlakte optrok. Zo gauw echter de eerste meeuwen op de omliggende duinen neerstreken, had ik weer vrede met mijn keuze en toen er een zilvermeeuw op enige afstand achter het nest op de fel blikkerende schelpen daalde, vergat ik hitte en enge behuizing en wachtte vol spanning de komende dingen af.

Argwanend nam de vogel het vreemde geval, dat daar zo opeens in de buurt van zijn nest verrezen was, in ogenschouw. Het was een schitterende verschijning; zijn verenkleed was van een oogverblindend wit, waarmee het licht-blauwgrijs van de mantel heel mooi contrasteerde. De mooi gevormde kop met de helle ogen en geduchte snavel wendde hij nu eens links, dan weer rechts bij zijn pogingen het gevaar te „doorzien”. Ik hield me doodstil en weerstond de verleiding het toestel in werking te stellen, hoe fraai ook de vogel in het beeldveld stond.

De spanning week, toen de vogel na een poosje in beweging kwam. Hoog opgericht en met snelle passen liep de vogel een eindje naar links, om, na een korte inspectie, opnieuw een wandelingetje te gaan maken, nu naar de andere kant. Na ook vandaar de zaak nog eens terdege opgenomen te hebben, zette hij, zoals ik uit zijn houding meende te mogen opmaken, alle „gedachten” aan gevaar in verband met de schuilhut van zich af en ging, voortdurend roepend, in enigszins voorover gebogen houding op het nest af. Daar aangekomen bleef de vogel, nog steeds roepend, gehurkt boven het ei staan wachten op de jongen, die bij het plaatsnemen van de hut uit het nest waren gelopen, maar nu achter elkaar kwamen teruggedribbeld. Zo gauw ze in het nest waren aangeland, hield de oude op met roepen en nam, zo goed en zo kwaad als het ging, op het ei en de jongen plaats. Al vrij spoedig zat de vogel met geopende snavel en trillende keel, een teken, dat hij last van de warmte had. Dat was geen wonder, want op de schelpvlakte, waar het lichtgekleurde zand en de uitgebleekte schelpen de hitte terugkaatsten, was het ontzaglijk heet.

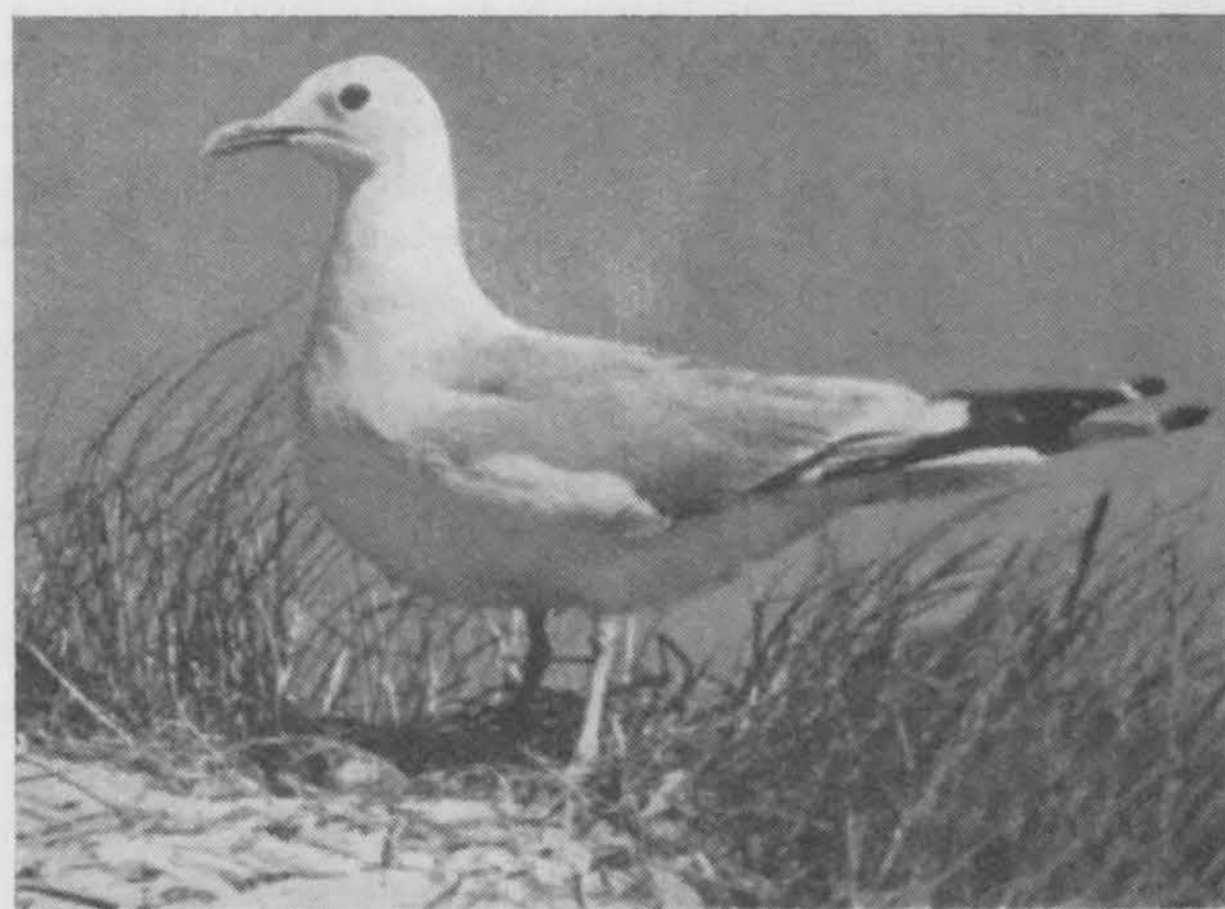
Na enige tijd richtte de vogel zich plotseling op; hij wierp de kop iets achterover en liet een schallende kreet over de vlakte klinken. Tegelijk zag ik een zilvermeeuw op enige afstand achter het nest neer-

strijken. Na een poosje in de richting van de schuilhut te hebben gekeken, kwam hij langzaam naderbij, bleef plotseling staan en braakte toen een slijmerige voedselprop uit. De jongen, die reeds bij zijn komst uit het nest gekropen waren, haastten zich nu naar het neergestorte voedsel en werkten snel het lekkers naar binnen. Ik zag nog, dat de oude vogel enkele brokken weer opnam en zelf inslikte, waarschijnlijk omdat ze te groot waren voor de jongen.

De hele familie verkeerde korte tijd in hevige opwindung. De twee oude vogels stapten in fiere houding, steeds kreten uitstotend, over de schelpen en de twee kleine jongen dribbelden er onbeholpen en af en toe struikelend over oneffenheden, achteraan. Eerst toen een der ouden weggevlogen was en de ander weer op het nest plaats genomen had, keerde de rust terug. Nog eenmaal was ik getuige van het voeren der jongen, voor mijn tijd verstreken was en Van den Oord, teruggekeerd van zijn — zoals bleek — vergeefse zoekertocht naar de lachsterns, me op kwam halen. (De bewakers, die ook bekend waren met de aanwezigheid van de lachsterns, zijn er evenmin in geslaagd een nest van deze vogels te vinden, zodat het niet waarschijnlijk is, dat de lachsterns in '48 op de Beer gebroed hebben.)

Broedende zilvermeeuw

Een merkwaardige
plaats voor een
zilvermeeuwnest

We hadden nog enkele uren over, die ik wilde gebruiken om enkele opnamen van visdiefjes te maken en zo gingen we dan, de schuilhut tussen ons in dragend, op stap. We hoefden niet ver te lopen, want juist achter de Meeuwenduinen op de Kemp-hanenwei bevond zich een tamelijk grote kolonie van deze vogels. De wandeling of — liever gezegd — de klauterpartij was wel kort, maar gehandicapt als we waren door het onhandige gevaarte tussen ons in, verschrikkelijk ongemakkelijk en bovendien erg onrustig, want we moesten de kolonie van de zilvermeeuwen passeren en die gingen daar zo maar niet mee accoord! De grote vogels cirkelden onder alarmerend geroep voortdurend boven ons en telkens dook er een in suizende vaart naar beneden, om met een dreigende snauw rakelings over ons hoofd te scheren. We waren dan ook blij, toen we de duinen achter ons hadden en de aanvallen van de zilversoep ophielden. Maar al spoedig kwamen nu de visdieven in het geweer. Nijdig krijsend deden ze telkens weer een duikaanval en opnieuw was uitkijken de boodschap, want die betrekkelijk kleine visdieven kunnen nog flinke meppen uitdelen. Jaren geleden kreeg ik eens van een visdief, die van achter aanviel, een ferme tik tegen mijn oor en tegelijk voelde ik iets warmes en vochtigs langs mijn wang lopen. Mijn eerste gedachte was, dat de vogel mij met zijn snavel geraakt had en dat m'n oor bloedde, maar — u raadt het zeker al — het was geen bloed, dat ik met m'n zakdoek afveegde. Ja, die rakker had prachtig gemikt! We vonden heel wat nesten, vooral met eieren, maar ook wel met kleine jongen. Met het oog op de korte tijd, die we nog beschikbaar hadden, besloot ik een visdiefje met eieren tot object te nemen en dan later een hele dag te besteden aan het opnemen van een paartje met jongen.

Juist omdat er zoveel nesten waren, was het moeilijk een keus te doen; bijna ieder nest had iets bijzonders, waardoor ik me er toe aangetrokken voelde. Van het ene nest liepen we naar het andere, om tenslotte toch weer op mijn eerste keus terug te komen. De schuilhut was in enkele tellen geplaatst en toen ik erin gekropen was, zag ik door een van de kijkgaatjes m'n vriend zich in de richting van de Dijk begeven. Een grote troep sterns deed hem uitgeleide; geregeld zwaaiden er vogels af, maar andere namen hun plaatsen weer in en nog een hele tijd, nadat ik m'n vriend door de vele doornstruiken op de vlakte uit het oog verloren had, kon ik uit het wolkje van vogels opmaken, waar hij zich bevond.

Vrij snel was de rust in de omgeving van de hut teruggekeerd; vogel na vogel streek neer, sommige direct op het nest, andere een eindje er van af, die zich dan op hun korte, lakrode pootjes met snelle dribbelpasjes naar het kuiltje met eieren of jongen haastten. Prachtig is dat neerkomen van die visdiefjes; ze houden dan bijna altijd even de slanke wieken uitgestrekt omhoog, een houding waarin de sierlijkheid van deze vogels wel bijzonder tot haar recht komt.

De visdief liet me lang wachten. Telkens kwam de vogel, tot vlak boven de hut, riep een keer of wat en verdween dan weer. Het geluid, dat hij liet horen, klonk rustig, alleen wanneer een van de andere visdieven uit de buurt opvloog, veranderde het in een nijdig gekrijs. Ik was al van plan het veld te ruimen, toen opeens de schaduw van de wiekelende vogel op de eieren viel en na enkele ogenblikken de vogel zelf verscheen. De visdief streek heel licht en sierlijk neer, een eindje achter het nest, waar hij enige tijd strak in de richting van de hut bleef staan kijken, om dan, zoals ik wel verwachtte, de vleugels weer

In de Meeuwenduinen

uit te slaan en opnieuw een paar rondjes te gaan maken. Met de vinger aan de knop wachtte ik, tot opnieuw de schaduw van de naderende vogel zich op het lichte zand voor de schuilhut aftekende. Zou hij strijken? Op goed geluk zette ik het toestel, de lens op het nest gericht, in werking. Het zat mee! De vogel streek tamelijk dichtbij neer, aarzelde even, maar dribbelde toen toch tot mijn grote verlichting met korte, parmantige pasjes naar het nest, waar hij, na even met zijn snavel de eieren wat verschikt te hebben, zich te broeden zette.

De tijd verstreek. De visdief, in het begin nog een beetje wantrouwend, wat tot uiting kwam in zijn gespannen houding, was van lieverlee rustiger geworden. Een paar maal was hij gaan verzitten, om tenslotte de schuilhut zijn rug toe te keren, wel een bewijs, dat hij zich volkomen op zijn gemak gevoelde. Zo werd het op de duur wel een beetje „taai”, maar mijn geduld werd beloond, toen na enige tijd de partner van mijn visdief verscheen en naast de broedende vogel neerstreek. Mijn stille hoop, dat ik nog iets van het voeren of het aflossen van de partner op het nest zou kunnen opnemen, ging echter niet in vervulling. De broedende vogel bleef rustig zitten en de ander bleef er, af en toe met de snavel in zijn veren pluizend, gezellig naast staan. Gekrijs van sterns in de verte kondigde na een poosje de komst van m'n vriend aan en toen gingen vrij spoedig ook de vogels uit de omgeving van de hut op de wieken. Voor dié dag was de koek op.

De schuilhut, met een paar balkjes verzwaard om wegwaaien te voorkomen, lieten we staan, om de visdieven er aan te laten wennen en dan later, als de eieren uitgekomen zouden zijn, het voeren van de jongen op te nemen.

De eerstvolgende vrije dagen moest ik echter door ongunstige weersomstandigheden ongebruikt voorbij laten gaan. Toen kwam tot overmaat van ramp op 8 Juli een geweldige stormvloed, die — wat de strandvogels betrof — een abrupt einde maakte aan het broedseizoen. De dag na de rampzalige vloed was ik al vroeg op de Beer. Ik trof de bewakers in de buurt van de grote duindoornvlakte, dicht bij de Dijk, en gezamenlijk zijn we toen het strand gaan inspecteren. Er stond nog een harde westenwind, die de grauwe, laag hangende wolken in snelle vaart landwaarts joeg. De zee was ruw, maar mooi en de branding zong een krachtig lied. Waren de kokmeeuwen en sterns er niet geweest, we hadden ons in de herfst kunnen wanen. Ook al door de vele, van de vloed achtergebleven plassen, die over grote uitgestrektheden het brede strand bedekten. Op de hoogste gedeelten lag in brede zomen allerlei aanspoelsel, vooral veel dorre plantenresten, afkomstig van de duizenden nesten in de broedkolonies. We vonden nogal wat eieren in het aanspoelsel, doch maar enkele dode jonge vogels. De meeste jongen van de grote sterns en de kokmeeuwen waren gelukkig reeds vliegvlug. Het waren vooral de visdieven, die het slachtoffer waren geworden.

We vonden in het geheel slechts drie nesten (van kokmeeuwen), die op wat hogere duintjes lagen en daardoor aan de vloed ontkomen waren.

Ik had m'n reserve-schuilhut meegenomen en die hebben we toen bij een kokmeewuwnest gezet, waarin zich een ei en een klein jong bevonden. Nadat m'n begeleiders vertrokken waren, kwam de kokmeeuw vrij vlug op het nest. Tot m'n geluk scheen de zon, die tijdens onze tocht over het strand reeds af en toe

doorgekomen was, nu vrij lang achtereen en zo was ik, eigenlijk buiten verwachting, toch nog in de gelegenheid enkele aardige dingen op te nemen, zoals het aflossen van de broedende vogel en het koesteren van het kleine jong, dat telkens met zijn kopje uit de witte borstveren van de oude vogel kwam kijken.

Een van de keren, dat ik door een kijkgaatje aan de zijkant van de hut uitkeek, ontdekte ik op enige afstand een bijna vliegvlugge, jonge visdief, die zich buiten de beschutting en bescherming biedende lage duintjes op de kale strandvlakte gewaagd had. De oude visdief vloog boven het jong en trachtte het, door ernaar te stoten, terug te drijven. Het jong was echter „eigenwijs” en liep verder de vlakte op. Een paar overvliegende jonge zilvermeeuwen, naar hun verenkleed te oordelen tweejarige vogels, hadden onmiddellijk de jonge visdief in de gaten, kwamen snel naar beneden en trachtten met hun snavel het jong te doden. De oude visdief deed wanhopige pogingen om de rovers te verjagen, maar deze trokken zich hier niets van aan en achtervolgden het jong, dat nu poogde de duintjes met hun beschermende begroeiing weer te bereiken. Misschien zou dit nog gelukt zijn, als niet plotseling een jonge mantelmeeuw was verschenen, die, heel wat meer mans dan de zilvers, met enkele snavelhouten het jong neervelde. Terwijl de zilvermeeuwen op een afstandje toekeken en de oude visdief roepend rondvloog, poogde de mantel-

meeuw het dode jong in te slikken, wat hem maar niet lukken wilde, omdat de vleugels van het slachtoffer naast zijn snavel bleven steken.

Even door het andere kijkgat een blik werpend op de kokmeeuw voor de schuilhut, zag ik de vogel voorovergebogen naast z'n jong staan, dat iets van de grond oppikte. Tjonge, daar had ik zowaar het voeren gemist! De meeuw, die blijkbaar klaar was met voeren, richtte zich op en vloog weg; tegelijk kwam de tweede oude vogel over het duintje aangewandeld, om op zijn beurt het ei en het inmiddels weer in het nest gekropen jong onder zijn hoede te nemen. Na dit laatste opgenomen te hebben, keek ik snel weer door het kijkgaatje aan de zijkant, om tot de ontdekking te komen, dat de zilvers en de mantelmeeuw inmiddels weggevlogen waren; ook de visdief was verdwenen, zodat er niets meer was, dat nog herinnerde aan het kleine drama, dat zich daar zoëven afgespeeld had.

Door dit voorval erg benieuwd geworden hoe de visdieven van de Kemphanenwei met hun gevaarlijke burens het er afgebracht hadden, verliet ik, na nog enige tijd vergeefs op een tweede voerpartij van de jonge kokmeeuw gewacht te hebben, de schuilhut en begaf me, wadend door de plassen, die ook hier het strand bedekten, in de richting van de Meeuwenduinen.

(Wordt vervolgd)

Julidagen op de Veluwe III (slot), door Rinke Tolman

Met foto's van W. A. van Elmpt

De wuivende helm met haar mooie bloempluimen is weer een lust voor het oog en vooral vormt de plant in bloeiende toestand een indrukwekkende bekroning der stuifkoppen. Sommige van die bloesemcilindertjes zijn afgebeten en ijverig bewerkt; op tal van plaatsen ligt het knaagsel, een herinnering aan de nachtelijke arbeid van muizen, wier verse excrementen trouwens overal tussen de helmpollen kunnen worden opgemerkt.

Als ik klaar ben met mijn entomologisch onderzoek — stenen, een vogelkadaver, kruiden, bomen, enz. hebben mijn aandacht — zoek ik via de callunavlakten, waar de okergele heidespanners (donkere mannetjes en lichte wijfjes) zich door mijn voetstappen laten opschrikken, de bewoonde wereld weer op. Weelderiger worden groei en bloei, naarmate ik de huizen en cultuurgronden van Kootwijk nader. De kamperfoelie geurt, de bramen hebben wijd hun bloemen geopend of zijn reeds tot vruchtzetting overgegaan, warm kleuren de smalbladige wilgenroosjes. Rankende helmbloem is weer een algemene verschijning en de kleine bloempjes van de vuilboom krijgen

heel druk bezoek van Vespa-soorten. Bloedrood tekenen zich schapenzuringterreintjes af en als ik de boerderijen nader, klinken in het geboomte de melodieën van tuinfluiters welluidend uit boven het ruisen van de wind, maar ook de geelgorzen doen nog heel erg hun best. Dit alles schept een lentesfeer. In clubjes zwerven krijsend de mistellijsters rond; dat doet denken aan het najaar. Even later wordt mijn weg naar de Red Lion Inn weer geflankeerd door honderden scherpe fijnstralen. Hun pluis is zacht als zijde.

(22-7-'48) Reeds om zes uur vanmorgen ging de belangstelling der wespen uit naar de bloemen van het helmkruid in mijn Soester tuin en tezelfder plaatse en tezelfder ure wijdden de zweefvliegen hun aandacht aan de bloemen van het klein springzaad. Nu wij vanmorgen weer bij het Amersfoortse ravijn staan, stellen wij daar hetzelfde verschijnsel vast op de groeiplaats van *Impatiens parviflora*, die zich trouwens ook massaal heeft weten te vestigen op het talud aan de overkant van de Stationsstraat. Natuurlijk